

İslami Farkındalığın Derinliğini Kaybetmesi¹

(Atasoy Müftüoğlu)

İslam dünyası toplumlarında, hayatın/tarihin/olayların yüzeysel yanlarına, boyutlarına yönelik ilgiyi canlı tutarak kitleleri yönetmek bir gelenek halini almıştır. Yüzeyle ilgili, yüzeysel şeylere yönelik ilgi, her zaman derinlikli, çok boyutlu, çok ufuklu düşünmeyi engellemiş, farkındalığın derinliğini/niteliğini kaybetmesine neden olmuştur. Farkındalığın derinliğini ve niteliğini kaybetmesi ile birlikte, İslam toplumları, eğitim ve kültür yoluyla değil, propaganda yoluyla yönetilir hale gelmiştir. Propaganda yoluyla yönetilebilir hale gelen toplumlar, fikirlere, düşünsel yoğunluklara, entelektüel yoğunluklara ve erdemlere yabancılaştıkları için, içeriksiz varoluşlarla, içeriksiz bir dil ve kültürle bütünleşebilmişlerdir. İçeriksiz bir dil ve kültürle bütünleşen toplumlar, bugün, kültürel çürümenin bütün tezahürleriyle karşı karşıya buldukları halde, yüzeyle ilgili bir alışkanlık haline getirdikleri için, bu çürümeyi fark edemiyor. Geleneği mutlak bir otoriteye dönüştüren toplumlarda nostaljik geçmişin sınırları bir türlü aşılamıyor.

DUYGUSAL MANİPÜLASYONLARIN BASKISI

Hangi toplumda olursa olsun, kamusal zihnin propaganda yoluyla kontrol altında tutulması, yönlendirilebilir olması, ilgili toplumlarda rıza mühendisliği çalışmalarını kolaylaştırıyor. İhtiyaç duyulduğunda İslami nostalji gündeme kazandırılırken, yine ihtiyaç duyulduğunda bu defa milliyetçi nostaljiye, gerektiğinde ise mezhepçi nostaljiye başvurulabiliyor. Düşünsel sorgulamalar yapamayan, yapmayan, düşünsel dikkate sahip olmayan toplumlarda, resmi gerçekler, gerçeğin kırıntıları, belirleyici olabiliyor. Kamusal zihnin propaganda yoluyla kontrol altında tutulabildiği toplumlarda, hangi alanda olursa olsun, hangi yöntemlerle olursa olsun kazanmak, dürüstlükten, doğruluktan, hakkaniyet ve adalet duygusu içinde hareket etmekten çok daha önemli sayılabilmektedir.

¹ Atasoy Müftüoğlu, İslami Farkındalığın Derinliğini Kaybetmesi, Yeni Şafak Gazetesi, Tarih: 21.05.2018; <https://www.yenisafak.com/hayat/islami-farkindaligin-derinligini-kaybetmesi-3332717>.

Kamusal zihnin rıza mühendisliği yoluyla ele geçirilebildiği toplumlarda, bireylerin-insanların bağımsız üretkenlik/özgünlük ve eleştiri yeteneğine sahip olmaları beklenemez. Geleneğin mutlak bir otoriteye dönüştürülebildiği, taşralılığın tayin edici olduğu toplumlarda eleştirel zihne hayat hakkı tanınmadığını hatırlamak gerekiyor. Bu tür toplumlarda kitleler, bütün umutlarını popülist siyasetin gündemine bağlayabiliyor. Rıza mühendisliği, iyimserliği bir irade konusu olmaktan çıkararak, toplumları temelsiz iyimserliklere sevk ediyor. Duygusal manipülasyonların baskısı altında tutulan toplumlarda entelektüel akıl yürütme şüphe ile karşılanıyor.

İSLAM'A DERİN SALDIRI

İslam dünyası toplumlarında, İslami farkındalığın derinliğini ve niteliğini kaybetmesiyle birlikte, kamusal zihin, daha çok yüzeylerin ve niceliklerin alanıyla sınırlandırıldığı için, gerçek, varoluşsal sorunlarla ilgili toplumsal bilince sahip olmaktan çok uzaktır. Kolonyalist, sömürgeci, emperyalist dünya görüşünün, araçsallaştırarak suç ortağı haline getirdiği bilim ve felsefeyi ideolojik anlamda istismar ederek, genel bağlamda dinin, daha özel bir bağlamda ise İslam'ın ve Kur'an-ı Kerim'in ontolojik meşruiyetini, otoritesini, iradesini, bağımsızlığını, bütünlüğünü, kamusal iktidarını/itibarını reddederek işlevsiz kılması karşısında, İslami düşünce, kültür, ilahiyat, siyaset çevreleri (ve dahi suya sabuna dokunmayan İslami edebiyat dünyası) hiç bir duruş sergileyememiştir. Benzer şekilde, aynı sömürgeci anlayışın İslam'ı ve Kur'an-ı Kerim'i bir arkeolojik araştırma konusu, müze malzemesi, ya da bir tür özel maneviyatçılık gibi konumlaması karşısında da İslami cevaplar ve irade üretemeyen, İslam'ın ontolojik bağımsızlığını ve özgürlüğünü yeniden nasıl kazanabileceği konusunda ne yapılması gerektiğini hiç bir şekilde tartışmayan, bu hayati sorunu gündeme getiremeyen söz konusu İslami çevrelerin, bugünlerde haçlı seferleri zihniyetinin bazı ayetlerin Kur'an-ı Kerim'den çıkarılmasını talep eden hezeyanları karşısında ortaya koydukları tepkiler ikna edici olmaktan çok uzaktır.

Kolonyalist/sömürgeci/emperyalist dünya görüşü, modern tarih boyunca bilim ve felsefeyi ideolojik anlamda araçsallaştırır, istismar ederken, bugün

de, çok soyut, çok muğlak bir içeriğe sahip olan demokrasileri sınırsız bir biçimde istismar ediyor. Demokrasiler bugün sömürgecilerin suç ortağı olarak, dünya ölçeğinde, küresel ölçekte şiddet kullanma tekeli elinde tutan Amerikan emperyalizmine, Avrupa emperyalizmine hizmet ediyor.

TUHAF DÖNEMİN ETKİSİ

Günümüzde neoliberal-seküler meşruiyetin diktatörlüğü sebebiyle, Müslümanlar İslami bağlamda bir gündem oluşturma bilincine/iradesine sahip olmadıkları gibi, kendi gündemini oluşturma ve uygulama iradesine de maalesef sahip değildir. İçinden geçtiğimiz tuhaf dönemde, İslami çevreler, postmodern kimi yaklaşımlardan etkilenerek, hayatımızı ve varoluşumuzu biçimlendirecek, temel alabileceğimiz evrensel ve mutlak referanslar olabileceğine inançlarını yitirdikleri için, ulus-devlet ve milliyet kutsalları lehinde tercihler yapıyorlar, yapabiliyorlar. Yine bu tuhaf dönem, resmi yapıların, hakim görüşlerin görmemizi istediği konular dışında hiç bir şey görmediğimiz, günceldışı konularla ilgili dikkatimizi kaybettiğimiz bir dönemdir. Bu durum, ahlaki bilincin ve ahlaki sesin kaybına işaret eder. Ahlaki bilinci ve ahlaki sesi kaybettiğimiz için, bugün, neoliberal kültürün ahlaki anlam ve yapıları değersizleştirilmesi, itibarsızlaştırılması karşısında kayda değer hiç bir şey yapmıyoruz. İslami, insani varoluşun temel konuları, değerleri ve yapıları karşısında ilgisizlik ve kayıtsızlık büyüyor. Popülist politik gündemle, popülist dini gündemle aramızda eleştirel bir mesafe olmadığı için, duygusal tercihler, konjonktürel tercihler yapabiliyoruz. Ahlaki kötülüklerin toplumsallaşması ve sıradanlaşması karşısında, politik romantizmlerin ve sloganların yapabileceği hiç bir şey yoktur.

İslami Farkındalığı Terk Etmek²

(Atasoy Müftüoğlu)

İslam dünyası toplumları, bugün karşı karşıya buldukları varoluşsal baskılarla, tehditler ve temel sorunlarla hesaplaşma ihtiyacı duymuyor. Maruz kaldığımız kronik bağımlılıklar sebebiyle, yeniden inşa ihtiyacını konuşmadığımız gibi, toplumsal ve siyasal değişimin imkânları üzerinde de konuşmuyoruz.

İslam dünyası toplumlarında, dini ve politik popülizmler her şeyi sıradanlaştırdığı, kısırlaştırdığı ve birörnekleştirdiği için, hiç bir alanda, hiç bir konuda sıradışı bir yetenek ortaya çıkmıyor. Her şey ve herkes bir şekilde sıradanlaştırıldığı için, her şey ve herkes çok daha kolay bir şekilde denetlenebiliyor, yönlendirilebiliyor, manipüle edilebiliyor. Sıradışı yeteneklerin, düşünürlerin, entelektüellerin, dava adamlarının, hakikat adamlarının bulunduğu toplumlarda ise, her şeyin ve herkesin denetlenmesi, düşüncelerin ve yorumların baskılanması bu kadar kolay olmuyor.

Sıradanlaştırılan, kısırlaştırılan toplumlar ve kültürler, tarihsel-evrensel iddialarda bulunabilecek bir dil-düşünce-felsefe üretemiyor. Bu tür bir dil-düşünce-felsefe üretemeyen toplumlar, çaresiz bir şekilde yerel-ulusal-mezhepsel alanlarla kendilerini sınırlandırıyor. Günümüzde Müslüman halklar, etnik-mezhepçi-hizipçi parçalanmalar ve bencillikler sebebiyle tarihsiz-toplumsuz varoluşlar sergiliyor.

SOLUK ALACAK ALAN BIRAKMADILAR

İslam dünyası toplumları, yirminci ve yirmibirinci yüzyılın entelektüel-felsefi dünyasına kalıcı katkılarda bulunabilecek düşünürler, toplumsal-siyasal tartışmalara yön verebilecek entelektüeller, tarihçiler, kuramcılar yetiştiremediler. Ancak toplumlarımız, sloganlarla, kalıplarla, klişelerle

² Atasoy Müftüoğlu, İslami Farkındalığın Derinliğini Kaybetmesi, www.hertaraf.com, Tarih: 21.08.2017; <http://hertaraf.com/koseyazisi-islami-farkindaligi-terketmek-303>.

konuşan, seri halde üretilebilen, çoğaltılabilen, istenildiği zaman istenilen yönde seferber edilebilen partizanlar-aparatçıklar yetiştirebiliyor.

Günümüz dünyasında Müslümanlar, varoluşsal baskılar, tehditler ve tehlikelerle karşı karşıya bulunuyor. Küresel-emperyal-kolonyalist ve kozmopolit bir aklın belirleyici olduğu bir dünya, Müslümanlara İslami anlamda soluk alabilecekleri özgür ve özgün bir alan bırakmıyor. Böyle bir dünyada, İslami aidiyetin ve kimliğin, yerel/etnik/mezhapçı/popülist/partizan bir akla ve kültüre kapatılması, anlaşılabilir, kabul edilebilir bir çözüm olamaz.

İslam dünyası toplumları, bugün karşı karşıya buldukları varoluşsal baskılarla, tehditler ve temel sorunlarla hesaplaşma ihtiyacı duymuyor. Maruz kaldığımız kronik bağımlılıklar sebebiyle, yeniden inşa ihtiyacını konuşmadığımız gibi, toplumsal ve siyasal değişimin imkânları üzerinde de konuşmuyoruz.

Toplumlarımızda İslami farkındalık ya unutulmuş ya da bütünüyle terk edilmiştir.

ÇIKARCI YIKICI AKIL TEHLİKESİ

Hangi dönemde, hangi toplumda ve kültürde olursa olsun, dini popülizm, politik popülizm ve hamaset yoluyla toplumsal rıza üretmek hiç bir şekilde meşrulaştırılmaz, kurumsallaştırılmaz. Popülizmler ve hamaset yoluyla şeyleştirilen bireyler ve toplumlar, hiç bir farkındalığa ihtiyaç duymaksızın hayatlarını sürdürürler, sürdürüyorlar. Şeyleşme, bir sorgulama ve düşünme faaliyetine hayat hakkı tanımaz. Hiç bir toplum, hiç bir kültür, popülist aklın, romantik aklın sorumluluğunu üstlenemez. Üstlendiği takdirde de sonuçlarına katlanır.

İçerisinde yaşadığımız toplumu-dünyayı-hayatı şekillendirebilmemiz için anlamlar, değerler ve yapılar üreterek bunları toplumsallaştırmamız gerekir. Aparatçıklarla sürdürülen siyasal bir mücadele, bütün anlamları, değerleri, ilişki biçimlerini yozlaştırır, bayağılaştırır. Toplumsal bünyenin

hayatiyeti derin sorumluluklarla ve bilgeliklerle sürdürülebilir. Toplumsal bünyenin hayatiyeti, ahlaki bilinçle kaimdir.

Ahlaki davranmakla, ahlaki bir gösteri ve propaganda konusu haline getirmek birbirinden çok farklı şeylerdir. Ahlakı bir gösteri ve propaganda konusu haline getirmek, gayri ahlaki bir duruma işaret eder. İnsanlığın dünyasında hiç bir akıl, çıkarıcı akıl kadar yıkıcı olamaz.

OYUNA GELİYORUZ

Müslümanlar olarak sahip olduğumuz potansiyeli ve zaaflarımızı, yapısal sorunlarımızı birlikte değerlendirmek gibi bir yükümlülüğe sahip olduğumuz halde, her nedense zaaflarımızı ve yapısal sorunlarımızı hiç gündeme getirmiyoruz. Günümüzde özellikle Ortadoğu'da cereyan eden olaylarla ilgili olarak, medya tarafından inşa edilen gerçeklik hakkında olağanüstü bir zihinsel teyakkuz halinde bulunmamız gerekir. Küresel enformasyonun, küresel çıkarlar temelinde hakimiyetini sürdürdüğü bir dünyada, maruz bırakıldığımız olaylar hakkında küresel bir dikkate, entelektüel bir ilgi ve ufka ihtiyacımız olduğunu unutmamalıyız.

Son dönemde Ortadoğu'da yaşanan çatışmalar, gerilimler, karşıtlıklar, altüst oluşlar ve yıkımlarla ilgili olarak siyasal tavrımızı, yorumlarımızı, konumumuzu, bizim adımıza, bize rağmen hep başkaları inşa ediyor ve belirliyor. Bizim adımıza, bize rağmen inşa edilen yorumlar sebebiyle, birbirimizle savaşıyoruz, birbirimizi yok etmeye çalışıyoruz.

Emperyalist-Siyonist çıkarlar adına icat edilen her karşıtlık, her çatışma, birlikte varolma bilincimizi, irademizi ve umudumuzu yok ediyor. İslam dünyası toplumlarının, halklarının, yönetimlerinin, kendileri adına düşünen, konuşan, eylemde bulunan, yapacakları tercihleri kendilerine dayatan, kiminle ilişki kuracaklarını ya da kurmamaları gerektiğini kendilerine otoriter bir biçimde öğütleyen kibirli ve küstah Emperyalist-Siyonist akıl doğrultusunda hareket ederek, onların çıkarlarına, beklentilerine, taleplerine boyun eğerek birbirleriyle çatışmaları, utanç verici, yüz kızartıcı bir olaydır.

